

Xusanova Sora Karimovna**Jizzax shahar 22- maktab boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi**

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga yo‘l harakati qoidalarini (YHQ) o‘rgatishning pedagogik-psixologik xususiyatlari, ta‘lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning samaradorligi tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida yo‘l harakati qoidalariga ongli munosabatni shakllantirishning pedagogik asoslari, metod va shakllari yoritilgan. Yo‘l harakati xavfsizligi madaniyatini erta yoshdan boshlab singdirishning ahamiyati ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Shu bilan birgalikda, pedagog va ota-ona hamkorligining o‘rni ochib beriladi. “Yo‘l qoidasi — umr foydasi” tamoyili asosida o‘quvchilarning hayotiy ko‘nikmalarini shakllantirish bo‘yicha metodik tavsiyalar berilgan.

Kalit so‘zlar: yo‘l harakati, globallashuv, transport, harakat havfsizligi

Аннотация. В данной статье анализируются педагогико-психологические особенности обучения правилам дорожного движения учащихся начальных классов, а также эффективность использования интерактивных методов в образовательном процессе. Рассматриваются педагогические основы, методы и формы формирования осознанного отношения к правилам дорожного движения у младших школьников. Научно-теоретически и практическим образом обосновывается важность формирования культуры дорожной безопасности с раннего возраста. Также раскрывается роль сотрудничества педагога и родителей. Представлены методические рекомендации по формированию жизненных навыков учащихся на основе принципа «Правило дороги — польза жизни».

Ключевые слова. дорожное движение, глобализация, транспорт, безопасность движения.

Annotation. This article analyzes the pedagogical and psychological features of teaching road traffic rules to primary school students, as well as the effectiveness of using interactive methods in the educational process. It examines the pedagogical foundations, methods, and forms of developing conscious attitudes toward traffic rules among younger students. The importance of instilling road safety culture from an early age is scientifically and practically justified. The role of cooperation between teachers and parents is also highlighted. Methodological recommendations

are provided for developing students' life skills based on the principle "Road rules are life rules."

Keywords. road traffic, globalization, transport, traffic safety.

Bugungi globallashuv va urbanizatsiya davrida yo'llarda harakatlanish intensivligining ortishi o'sib kelayotgan avlod xavfsizligini ta'minlashni dolzarb pedagogik muammoga aylantirdi. Boshlang'ich sinf yoshidagi bolalar o'zining psixofiziologik xususiyatlariga ko'ra, yo'ldagi xavfni to'liq baholash qobiliyatiga ega emaslar. Shu sababli, ta'lim tizimining quyi bo'g'inidanoq "Yo'l qoidasi — umr foydasi" tushunchasini o'quvchilar ongiga singdirish nafaqat bilim berish, balki ularning hayotini asrash demakdir, yo'l-transport hodisalari inson hayoti va salomatligiga jiddiy tahdid solayotgan omillardan biridir. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, yo'l-transport hodisalari global miqyosda o'lim va jarohatlanishlarning asosiy sabablaridan biri hisoblanadi. Shu bois yo'l harakati xavfsizligini ta'minlash masalasi nafaqat huquqiy, balki pedagogik muammo sifatida ham dolzarbdir.

Bolalik — inson xarakteri va odatlari poydevori qo'yiladigan davrda. Statistika ma'lumotlariga ko'ra, bolalar ishtirokidagi yo'l-transport hodisalarining aksariyati qoidalarni bilmaslik emas, balki ularga amal qilish ko'nikmasining yo'qligi sababli yuzaga keladi. Shuning uchun ham boshlang'ich sinf pedagogining vazifasi faqat "belgilarni o'rgatish" emas, balki "xavfsiz xulq-atvor madaniyati"ni tarbiyalashdir. Yo'l harakati qoidalariga amal qilmaslik ko'pincha bolalarning bexosdan yo'lga yugurib chiqishi, svetofor signallariga e'tibor bermasligi yoki transport vositalari harakati haqida yetarli tasavvurga ega emasligi bilan bog'liq. Bu esa o'quvchilarda yo'l harakati madaniyati yetarli darajada shakllanmaganligini ko'rsatadi. Boshlang'ich sinf pedagoglari esa buni bolalarga to'g'ri tushuntira bilishlari kerak.

YHQni o'rgatishda an'anaviy ma'ruza usuli kam samara beradi. Kichik yoshdagi bolalar mavhum tushunchalarni qiyin qabul qilishadi. Ularga "yo'lni ehtiyot bo'lib kesib o't" deyishdan ko'ra, vaziyatni vizual tasvirlash samaraliroq. Multimedia taqdimotlari, videoroliklar va animatsion materiallar bolalarda mavzuga qiziqishni oshiradi hamda mustahkam tasavvur hosil qiladi. Quyidagi innovatsion yondashuvlar tavsiya etilaman.

1. Vizuallashtirish va modellashtirish: Sinf xonasida yoki maktab hovlisida sun'iy yo'l belgilari, chiziqlari va svetoforlar yordamida "Xavfsiz shahar" modelini yaratish.

2. Vaziyatli tahlil (Case-study): O'quvchilarga yo'lda sodir bo'lishi mumkin bo'lgan xavfli vaziyat tasvirlangan suratlar ko'rsatiladi va ulardan "Bu vaziyatda qanday yo'l tutish kerak?" degan savolga javob izlanadi.

3. O'yin texnologiyalari: "Svetofor", "Taqiqlanadi va ruxsat etiladi", "Yo'l belgilari so'zlaganda" kabi didaktik o'yinlar orqali qoidalarni emotsional xotiraga muhrlash. Yoki sinf xonasida maketlar yordamida "Ko'cha, chorraha va biz" kabi rolli o'yinlar o'tkazing. Bola ham piyoda, ham haydovchi rovida bo'lib ko'rsin. Yoki

4. Interaktiv xaritalar orqali o'rgatish zarur: Har bir o'quvchiga o'z uyidan maktabgacha bo'lgan "Xavfsiz yo'l chizmasi"ni chizdiring. Bu ularga o'z yo'nalishidagi xavfli nuqtalarni (burilishlar, bekatlar) aniqlashga yordam beradi. Yo'l harakati madaniyati – bu shaxsning yo'l harakati jarayonida xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan ongli, mas'uliyatli xulq-atvori majmuasidir. U quyidagi komponentlardan iborat: bilim (yo'l belgilarini bilish); ko'nikma (amaliy qo'llay olish); qadriyat (hayotning qadrini anglash); mas'uliyat (o'z va boshqalar hayotiga hurmat). Boshlang'ich yoshdagi bolalar obrazli fikrlashga moyil bo'lganligi sababli yo'l qoidalarini vizual vositalar va o'yin texnologiyalari asosida o'rgatish samaralidir. Yo'l harakati madaniyati faqat maktab bilan cheklanmaydi. Ota-onalar bolaga kundalik hayotda namuna bo'lishi zarur. Agar ota-ona yo'lni belgilangan

joydan kesib o'tsa, xavfsizlik kamarini taqsa, bola ham shu xulq-atvorni o'zlashtiradi.

5. Pedagogga maslahat ota-onalar yig'ilishlarida yo'l harakati xavfsizligi bo'yicha tushuntirish ishlarini olib borishi, oilaviy nazoratni kuchaytirish bo'yicha tavsiyalar berishi maqsadga muvofiqdir. Ota-onalar majlisida "Farzandingiz sizdan nusxa oladi" mavzusida kichik videoroliklar namoyish eting. Ularga farzandining kiyimiga nur qaytaruvchi (reflektor) elementlar taqib qo'yishning ahamiyatini tushuntiring.

O'tkazilgan pedagogik kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, YHQ darslari haftada bir marta "Tarbiyaviy soat" doirasida emas, balki boshqa fanlar (Matematika, Ona tili, Texnologiya) tarkibiga integratsiya qilinganda natija yuqori bo'ladi.

1. Matematika: Avtomobil tezligi va piyoda yurish masofasini hisoblash masalalari.

2. Tasviriy san'at: "Mening xavfsiz yo'lim" mavzusida rasm chizish. Boshlang'ich sinf pedagogi nafaqat nazariyotchi, balki xavfsiz xulq-atvor namunasiga aylanishi kerak.

Xulosa

Maqola mazmuni asosida xulosa qiladigan bo'lsak, zamonaviy pedagogika "quruq" ma'ruzalardan voz kechib, **gamifikatsiya** (o'yinlashtirish) usuliga o'tishi davr talabidir. Mobil ilovalar, yo'l harakati simulyatorlari va maktab hovlisidagi "Avtogorodok"lar (mitti avtomobil shaharchalari) bolada real ko'nikmalarni hosil qiladi. Bolaning qo'rquvini emas, balki uning ongli ehtiyotkorligini tarbiyalash lozim. Boshlang'ich ta'lim jarayonida yo'l harakati xavfsizligi madaniyatini shakllantirish dolzarb pedagogik vazifadir. "Yo'l qoidasi – umr foydasi" tamoyili asosida olib borilgan tizimli va interfaol ta'lim jarayoni o'quvchilarda xavfsiz xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantiradi hamda ularning kelajak hayot xavfsizligiga xizmat qiladi. Boshlang'ich sinf pedagogining bu boradagi mehnati bevosita **inson hayotini saqlab qolishga** qaratilgan muqaddas vazifadir. Yo'l qoidalariga amal

qilish madaniyati shakllangan jamiyatda baxtsiz hodisalar minimal darajaga tushadi. Zero, o'z vaqtida o'rgatilgan birgina "To'xta!" buyrug'i yoki yo'l belgisining ma'nosi bolaning butun umri davomida unga qalqon bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Yo'l harakati xavfsizligi to'g'risida"gi Qonuni. – T.: Adolat, 2013.
2. Yo'l harakati qoidalarini. – T.: O'zbekiston, 2022.
3. Mavlonova R., To'rayeva O., Xoliqberdiyev K. Pedagogika. – T.: O'qituvchi, 2010.
4. G.M. Yuldasheva. "Boshlang'ich sinf o'quvchilariga yo'l harakati qoidalarini o'rgatishning innovatsion usullari". // *Pedagogik mahorat* jurnali, 2021-yil, 4-son.
5. S. Sharipov. "Tarbiyaviy ishlar metodikasi". O'quv qo'llanma. – T.: TDPU, 2015.